

Miniaturmeesterwerk fraai gepresenteerd

ERIK VAN DEN BERG

FICTIE

Herman Melville: De klerk Bartleby

***** Uit het Engels vertaald door Rosalien van Witsen Geïllustreerd door Charlotte Schrameijer. Athenaeum-Polak & Van Genneep; 96 pagina's; € 7,99.

Het raadsel van Herman Melville: waarom zagen zijn tijdgenoten niet hoe goed hij was? Van de roman Moby-Dick (1851), een fenomeen in de orde van Don Quichot en Ulysses, werden bij zijn leven drieduizend exemplaren verkocht. Veel van wat hij daarna schreef werd genegeerd of bleef onuitgegeven, zoals Isle of the Cross, waarvan het manuscript zelfs spoorloos is verdwenen.

Bartleby, the Scrivener verging het een fractie beter. Het werd in 1853 anoniem in een tijdschrift gepubliceerd, een paar jaar voor het onder Melvilles naam in een verhalenbundel verscheen. Veel opzien baarde het niet en het zou meer dan een halve eeuw duren voordat daar verandering in kwam. Tegenwoordig geldt Bartleby als een miniaturmeesterwerk, een 19de-eeuwse vooraankondiging van het oeuvre van Franz Kafka.

Bartleby is het relaas van een advocaat in Wall Street die

een nieuwe kantoorkracht aanneemt, Bartleby. De zwijgzame klerk verzet aanvankelijk bergen werk, maar gaat dan kuren vertonen. Zonder reden begint hij opdrachten te weigeren ('I would prefer not to' is zijn enige, tot gek wordens toe herhaalde uitleg), en ten slotte voert hij helemaal niets meer uit. Hij reageert stoïcijns op smeebeden en dreigementen, blijft na zijn ontslag stipt op tijd ten kantore verschijnen en neemt er zelfs permanent zijn intrek: als zijn werkgever 's ochtends vroeg het kantoor afgegrensd vindt, hoort hij achter de deur Bartleby's stem die hem meedeelt dat hij nog niet op bezoek is gekleed.

De tot wanhoop gedreven verteller ziet ten slotte geen andere oplossing dan met kantoor en al te verhuizen, waarmee de ramspoed overigens allerminst ten einde is. 'Ach Bartleby! Ach mensheid!', zijn de slotwoorden van dit zich als een bankschroef sluitende gruwelverhaal, dat misschien ook wel een komedie is.

Bartleby werd eerder in het Nederlands vertaald door Johan M. Palm (in 1958) en Auke Leistra (1989). In de jongste, fraai geïllustreerde versie vertaalt Rosalien van Witsen 'I would prefer not to', in het eenvoudige maar net zo tergende 'Liever niet'.